

PÜGNA MÂ, PÜGNA, SELIM!
(TRUSSE MO, TRUSSE, STILIN!)

de

ANONIM UDINESC
(dô i 7.10.1571)

Traduziun dal furlan tal ladin de Mareo,
fata da Lois Crafonara

(en forma ascörtada)

Pügna mâ, pügna, Selim,
fićia mâ, fićia, gran Türch;
fićia San Merch, tö cuzin!

T'as tan dio por le diau tö pügné
che t'es ala fin romagnü scorné.
T'as tan dio trazaria chirì
y l'as paiada n dé söl vi.
T'as bën fat dassënn le brau,
mo na stridlada t'à fat spau
y na laada ala fin.

Pügna mâ, pügna, Selim,
fićia mâ, fićia, gran Türch;
fićia San Merch, tö cuzin!

T'aratâs che a töa armada
döt le mer dauriss la strada.
Tö sperâs, con to ennom,
de döt le monn da gnì patrun
y de Crist la santa Dlijia
da desdrüje! Con Aunejia
vai mâ dô a cösc to fin!

Pügna mâ, pügna, Selim,
fićia mâ, fićia, gran Türch;
fićia San Merch, tö cuzin!

Töa armada ea tan possonta
- barches êl trëciont y tronta
cina ch'an l'à concuistada
y döta canta adöm slapada,
y tü Türć y reneghês
a bocuns è gnüs copê -
plü d'otantamile en fin.

Pügna mâ, pügna, Selim,
fićia mâ, fićia, gran Türch;
fićia San Merch, tö cuzin!

Dal combater vigne lén
ea da sanch bagné, döt plén,
dal lunch, dal lerch, por vigne flanch,
endlunch odêste svac de sanch,
y al parea che düć foss
chël dé iestis de checio y rós,
y l' mer ea incé scarlatin.

Pügna mâ, pügna, Selim,
fićia mâ, fićia, gran Türch;
fićia San Merch, tö cuzin!

Les galèes por l'empac
dai büsc y čes y pîsc y brac
podea apëna se trà ennant,
tan ea danlò corì döt cant
de lignes de soldas, düć morć:
le mer ea plén y incé i porć
y encerà le confin.

Pügna mâ, pügna, Selim,
fićia mâ, fićia, gran Türch;
fićia San Merch, tö cuzin!

Oh giornada tan famosa,
por i Türć tan sangonosa,
oh fat d'ermes imortal
che söl mer stè mai n'è n tal.
Oh grandiosa al monn bataia,
la desdrüta dal canaia
y l'orì de söa fin.

Pügna mâ, pügna, Selim,
fićia mâ, fićia, gran Türch;
fićia San Merch, tö cuzin!

La vitoria sovrana
ea de Dlijia Romana,
de San Merch y Spagna adöm,
al ea l'ann setanta y önn
y le dé de Santa Stina
por iustizia divina
che coi Türc ô fà na fin.

Pügna mâ, pügna, Selim,
fićia mâ, fićia, gran Türch;
fićia San Merch, tö cuzin!

Laldede Gejù Crist düc canc,
Furlans os düc, i pici, i gragn!
Alzede a so lalt la usc
ch'i sun düc gnüs da cians rabiusc
por söa grazia delibrêz
zonza ester gnüs smozêz
da sü donz, roc ala fin.

Pügna mâ, pügna, Selim,
fićia mâ, fićia, gran Türch;
fićia San Merch, tö cuzin!

Sö! Mâ sö! Al è emportant!
Sö, sö, sö! Mâ jide ennant!
Sotmetede döt le monn,
portede fede entoronn!
Önn su è mâ le Salvatur
te döt le monn, önn su l' Signur,
a onur de Crist al sies la fin!

Pügna mâ, pügna, Selim,
fićia mâ, fićia, gran Türch;
fićia San Merch, tö cuzin!

(les spligaziuns é scrites tl ladin standardisé dla Val Badia)

La poesia é gnüda scrita dô la vitoria dles forzes cristianes sòi Türc a Lepanto l'ann 1571 y coiona Selim II, le «gran Türch» che â «fié San Merch», ô dì la Republica d'Aunejia, tan dî cina ch'al é «romagnü scornè».

(NB. Gran pert dl Friûl aldî dal 1420 incà pro la Republica aunejiana, insciö incé nosc autur.)

- *La storia:* Dantadòt le rè dla Spagna Filip II â pora che i Türc ti brincass les blas dla Sizilia, laôta colonia spagnola, mo incé la Republica d'Aunejia odô so comerz tl Mediteran tres plü al prigo a gauja di Türc, cis dô che chisc ti â tut l'ann 1570 l'isola de Ziper. Danter de plü Staâ de relijun cristiana cun a ée le Stat dla Dlijia, la Republica d'Aunejia y le Rëgn dla Spagna nasciôl l'idea de messéi attachè la Mesalöna musulmana. Ai 7.10.1571 ti ésera spo garatada al'armada cristiana dla «Lia Santa» - insciö l'an nominada - da devénje söl mer, dlungia Lepanto, les forzes otomanes. Al pê che incér 30.000 soldas dla Mesalöna ais messü lascè la vita.

- Dles 19 strofes dla poesia nen portunse chilò mâ 9.

v. 1: *Selim* = Selim II († 1574), imparadù otoman che ti à tut l'isola de Ziper a Aunejia y é gnü battü a Lepanto. L'original furlan ne baia nia de *Selim*, mo de *Stilin*, n surainom por coionaria, che à na certa somianza de sonn col dér inom dla porsona. I paurs furlans ti dà a n bo o a n manz gonot l'inom de *Stelin* o *Stilin* (por la picia stéra blançia söl frunt dl armënt), y insciö capiunse incé la metafora dl “pugné / tucé”. Dal momënt che *Stilin* ne se dij nia a nos dla Val Badia, ài tut plü ion le dér inom dl sovran.

v. 3: (...), *tö cuzin:* tl original pêl ch'al stais *to purch* che é gnü intenü dai comentadus furlans sciöche *tù pûr* = ‘tö incé’, odon te *purch* na “rima forzada” cun *Turch*. Iô arati che la dërtà spiligazium sides: *tù porc [-k]* = ‘tö porcel’, tan deplü ch'al pê che la scritöra dl original ne desfareniës nia tler danter *o, a y u* (cf. p.ej. *burche* impede *barche* tla trascriziun de Gf. D'Aronco). L'espresciun groia *porc [pork]* sta a pora nia tl cheder dl tonn general, insciö adora nosc poet por i Türc plü de n iade incé la parora *ćians*.

v. 9-10: Minada é la desfata de Lepanto. Comentadus furlans é jüs pro chisc dui vèrsc daldöt dlungaia.

v. 25: (...) *trëciont y tronta* (por la rima): L'original baia mâ de trëicënt. - *en fin* = ala fin.

v. 28: La letöra *Da i tiees Turchs* de Gf. D'Aronco mëss ester falada; iô interpretëii *Là i tiees Turchs.*

v. 30: I otantamile dl original é na gran esageraziun.

v. 34: (...) *vigne lën* = vigni bastimënt; <clëgn> por ‘barca’ é stada plüdadî n'espresciun dér deslariada fòra, no mâ tl furlan, mo incé tl talian (*legno*), tl franzesc (*lein*), tl provenzal (*lenh*) y tl catalan (*llenya*).

v. 37: *svaz* (incö apëna plü da aldî) = ‘sprinzada’; an l'adora (o l'adorâ) dantadöt sc'ara se trata (o se tratâ) de sanch.

v. 39: (...) *rós* sta chilò mâ por la rima.

v. 44: *galèes* (incé *galeres*) = bastimënc a rëmbli y veles, lunç ca. 50 m y lerç ca. 8 m, armâ de boçes da fûch.

v. 58: *bataia* = batalia.

v. 60: *y l'orì de söa fin* = y le scomenciamënt de süa fin.

v. 68: *y le dé de Santa Stina* = ai 7 d'otober, festa de Santa Iustina da Padoa. Chësc dé é gnü spo incé detlarè Segra da Rosare por recordè la devënta “cristiana” y la desfata musulmana a Lepanto y por rengrazié Chël Bel Dî ch'an ti é stà manëcia a chë jënt “zënza fede”: «*Nihil novi sub sole*», dij la Scritöra

v. 98: Original: *Fajt ch'al see sool un pastoor* = fajede ch'al sides mâ un n famëi.